filim 70

5

TÜRK SİNEMATEK DERNEĞİ
MAYIS AYI GÖSTERİ PROGRAMI

İSVEC FİLİMLERİ TOPLU GÖSTERİSİ

19 MAYIS SALI 19.30/ÜMİT SİNEMASI/CENNETE GİDEN YOL (HİMLASPELET)
Yönetmen ALF SJÖBERG

20 MAYIS ÇARŞAMBA 19.00/OPERA SİNEMASI/CENNETE GİDEN YOL/(HİMLASPELET)

21 MAYIS PERSEMBE 19.30/ÜMİT SİNEMASI CENNETE GİDEN YOL/(HİMLASPELET)

22 MAYIS CUMA 22.00/ÜMİT SİNEMASI/CENNETE GİDEN YOL/(HİMLASPELET)

26 MAYIS SALI 19.30/ÜMİT SİNEMASI/EVLİ (GİFTAS)/Yön. Anders HENRİKSSON

27 MAYIS ÇARŞAMBA 19.00/OPERA (KADIKÖY) /EVLİ (GİFTAS)/A. HENRİKSSON

28 MAYIS PERŞEMBE 19.30/ÜMİT SİNEMASI/KUZGUN ÇIKMAZI (KVARTERET KORPEN)/Yönetmen BO WIDERBERG

29 MAYIS CUMA 22.00/ÜMİT SİNEMASI/KUZGUN ÇIKMAZI (KVARTERET KORPEN)
Yönetmen BO WİDERBERG

Dergiyi Hazırlayan Artun Yeres

Çeviriler ve derlemeler Onat Kutlar/Sevil Kutlar/Nurhan Pakkar/Ayla Uzel/Artun Yeres FİLM 70 — Türk Sinematok'in yayın organı olarak ayda bir yayınlanır — Sahibi Türk Sinematek adına Onat Kutlar — Dergiyi Hazırlayan Artun Yeres — Yazı İşleri sorumlusu Ömer Pekmez, Dergide yayınlanan yazılardaki düşüncelerin sorumluluğu yazarına aittir — Dergiyi bağlamaz — Yönetim Yeri Türk Sinematek Derneği, Mis Sok. 12 Şerif Han Kat 3, Beyoğlu/İstanbul — P.K. 307, yıllığı yirmidört liradır — Dizgi Baskı Latin Matbaası — Kapak Baskı Fono Matbaası — Baskı Tarihi 20.5.1970

Sayı 5 Üç Lira

bo widerberg

1967'de Bo Widerberg «İsveç Filimlerinin Bakış Acıları» adlı yazısını yayınladı. Gününün İsveç filimlerini içerik yönünden analiz eden Widerberg, yapımcıların ne seyircinin isteklerini, ne sinema sanatının gerekimlerini yerine getirdiklerini ve üstelik yeni alana yatırım yapmamakla kendilerinin kazanç imkânlarını da kapadıklarını kanıtlamaya çalıştı. O sırada en beğendiği yönetmen Truffaut, ideali «400 Darbe» ve «Jules et Jim» di. Nefret ettiği de İsveç'e özgü ağır eğlencelik filimler ve dolambaçlı suç filimleriydi. Bu arada İngmar Bergman'ın yazılarının edebi değerine de eleştirisel biçimde dokunarak, Bergman'ın diyaloglarını çok kişisel ve özel bulduğunu söylemişti.

Bo Widerberg hem eleştirmen, hem de yazardı. Yedi cildi dolduran romanlar ve kısa hikâyeler yazmıştı. Oysa Widerberg anlatım imkânlarını genişletmek istiyordu. Malmö'de oranın halkından bir fotoğrafçı ile, Jan Troell'le birkaç kısa filim çevirdi. Bunların bazıları televizyon içindi. 1961'de çevrilen «Oğlan ve Uçurtma» bu filimlerden biridir. Widerberg «Oğlan ve Uçurtma»'da işlediği görüntüsel motifleri sonra «Aşk 65» de tekrar yüzeye çıkardı.

1930'da Malmö'de doğan Widerberg'in babası, Kim Kimdir ansiklopedisinde yazıldığına göre bir «kontorsvaktmastare» dir, kısaca bir büroda ayak işlerini yürüten kimseye verilen adın daha kitaba uygun şekli. Eğitimi içinde Widerberg'in aldığı en yüksek derece bir «realexamen», yâni sıradan bir orta okul diplomasıdır.

Filim çevirmeğe duyduğu ilgi Widerberg'i kendi filimlerinin yapımcısı olmağa zorlamıştır. Yalnızca Europafilm'in desteğiyle ve Stockholm'deki büyük stüdyolardan uzak, 1963'de ilk konulu filmini, «Aşk Arabası»'nı çevirdi Widerberg. Eleştirmenler arasında iyi karşılandı ilk filmi. İkinci filmi, «Kuzgun Çıkmazı», bütün eleştirmenler tarafından uzun zamandan beri çevrilen en iyi İsveç filmi olarak nitelendirildi. Filmin konusu 1930'larda İsveç'te ortaya çıkan ekonomik bunalımla ilgiliydi.

«Aşk 65» ve «Kuzgun Çıkmazı» Widerberg'i dış ülkelere de tanıttı. Ama keşin başarısını 1967'de çevrilen ve Cannes şenliğinde ödül alan «Elvira Madigan»'la kazandı. Solcu eleştirmenler «Elvira Madigan»'ı bir kaçış filmi olarak gördüler ve Widerberg'i politik idealllerine ihanet etmekle suçladılar.

Widerberg politikanın içindedir ve İsveç Sosyal Demokratlarından bir kıl payı daha soldadır. Oysa Widerberg her konuda filim çevirmeğe hakkı olduğunu söyler. Canlı

Renoir imgeleriyle dolu olan Madigan'ı çevirmekten çok zevk aldığını ekler. Widerberg'e göre şunu da unutmamak gerekir, onun söylemek istediği şeylerden biri de zaten kişinin toplumun dışında yaşayamıyacağıdır. Her filimde de kapitalizme saldırmadığım için ideallerime ihanet etmiş sayılmam diyor Widerberg. Oysa «Adalen-31» politik bir filimdir.

«Adalen 31», İsveç işçi sınıfının kansız devriminde araya sıkışan trajik bir olayı anlatmaktadır. Bundan 38 yıl önce bir askerî birlik, gösteri yapanlara ateş açmış ve beş kişiyi öldürmüştü.

«Ben sadece İsveç'in bugünkü durumunu göstermek için filimler yapmıyorum» diyor Widerberg, «Ama kişilerin yaşayan bir toplum yapısına karşı nasıl davrandıklarını anlatmak istediğim için İsveç, refaha kavuşmanın en iyi deneyi olan İsveç, ister istemez bu arka plânın yerini dolduruyor. Ancak toplum, benim filimlerimde yalnızca bir arka plân değildir. Toplumun kendisi de bir oyuncudur. Toplumu yansıtan en önemli öge yüzler, bir yüzü yansıtan en önemli öge de gözlerdir. Bu yüzlere mümkün olduğu kadar gerçekçi bir ışığın düşmesini isterim ben. Bu nedenle hiç bir zaman stüdyoda çalışmam. Filimlerimde yaşayan bir şeyler varsa bu, oyuncuların gözlerinden gelmektedir. Onların gözlerine ışık düşürmek. İşte ancak burada birbirimize yardım edebiliriz. Beraberliğimiz burada başlar. Onurumuz burada yatmaktadır. Elbette aynı zamanda ilginç, eğlendirici ve çarpıcı olmak ta isteriz. Oysa bütün bunların yansıdığı yer zaten gözlerdir.»

FİLİMLERİ:

1961 — OĞLAN VE UÇURTMA/POJKEN OCH DRAKEN
1963 — AŞK ARABASI/BARNVAGNEN
1963 — KUZGUN ÇIKMAZI/KVARTERET KORPEN
1965 — AŞK 65/KARLEK 65
1966 — OTUZ KERE PARANIZ/HEJA ROLAND
1967 — ELVIRA MADIGAN
1968 — ADALEN 31
1969 - 70 — JOE HILL

aşk 65
karlek 65

AŞK 65/KARLEK 65 — YÖNETMEN V SENARYO / BO WIDERBERG — GÖ RÜNTÜ YÖNETMENİ/JAN LINDESTRÖM – MÜZİK/VIVALDI — OYUNCULAR/KEV HJELM, EVABRİTT STRANDBERG, ANN-MA Rİ GYLLENSPETZ, BEN CARRUTHERS, IN GER TAUBE, BJÖRN GUSTAFSON, KENT A NDERSSON, NINA WIDERBERG — YAPIM EUROPA FILM — 95 dakika.

T.S.D.
Üyelerine Duyuru

AŞK 65/KARLEK 65 FİLMİNİN BAZI SAHNELERİ SANSÜRÜN HIŞMINA UĞRAMIŞ VE TAM OLARAK GÖSTERİLMESİ YASAKLANMIŞTIR. BU YÜZDEN FİLMİ SİZLERE SUNAMIYORUZ.

T. S.D.

AŞK 65'de baş rolü oynayan yönetmen Keve, «kahvaltı sofrasındaki bir konuşma kadar basit olan bir film yapmak isterim» der.

Bu film, bir insan topluluğunu, günlük yaşantılarında ve olağanüstü durumlarında, mutluluk ve mutsuzlukta, oyun oynarken ve sevişirken gösterir. Aşk ise, film yapmak için gereken esinden yoksun kalınca, Keve'in umutsuzca aradığı gelip geçici bir şeydir.

Bu gelip geçici aşkı, bir konferanscının karısı olan Evabritt'de bulur. Bir süre beraber olup, kendi evliliklerini unuturlar. Ama aralarındaki bu aşk serüveninin gerçekte bir değeri yoktur. Ayrılırlar ve her şey eskiden olduğu gibi devam eder.

Keve, gerçeği bulabilmek için boşuna çabalar. Özel hayatı çatışmalar içindedir. Karısı, Ann-Mari, gittikçe ondan uzaklaşır. Ann-Mari de, Keve'in çevirmek üzere olduğu bir filmde rol almak için Londra'dan gelen Benito adlı bir oyuncu ile bağ kurmağa çalışır. Ne var ki, eninde sonunda Benito, Keve'in eski metreslerinden biri olan İnger ile sevişir. Keve ile Ann-Mari'nin Nina adlı bir kızları vardır. Bu kız onların birbirlerine olan tek bağıdır. Çocukları sayesinde bir çeşit anlaşmaya varırlar. Gelecek için bir umuttur bu anlaşma.

karlek 65 üzerine bo widerbergle söyleşi

S — AŞK 65 ne biçim bir film?

— Bir bakıma bir güldürü. Güldürü yolunu, olumlu bir şeyi belirtmek için kullandım. Yâni geleceğe olan inancı. Ama gerçekte bir mesajım yok.

S — Bu güç anlaşılır, çapraşık bir film mi?

— Sanmam. Bana elbette, insanların bu filmi görmelerini neden istediğimi sorabilirsiniz. Belki de benim istediğim bu filmde insanların kendi gerçeklerini daha iyi görebilmeleri.

S — Söylentilere göre AŞK 65'i senaryosuz çevirmişsiniz?

— Kaba taslak bir yazı vardı elimde. Her sabah, oyunculardan yarım saat daha erken kalkardım. Yüzer, sonra çırıl çıplak kumsalda koşardım. Bu iş olup bittikten sonra, filmin konuşmaları hazır olurdu kendiliğinden. Geri dönüp teypi işletirdim. Hepimiz bir araya gelip teypi dinler ve konuşurduk. Bu tartışmalarımızı da başka bir teyple saptardık.

S — Demek ki, oyuncular, senaryonun oluşmasına yardım ediyorlardı?

— Evet, öyle. Canları isterse karşı çıkarlardı. Tartışmağa başlardık o zaman. Benim düşündüklerimin metelik etmediğini söylemeleri hoşuma giderdi. Çabucak boyun eğen oyunculardan hoşlanmam. Yani kendi görüşlerinden cayıveren oyunculardan demek istiyorum. Bir filmin canlılığını ve sıcaklığını yitirmesinden ödüm kopar. Keskin ve beklenmedik görüş çatışmalarından doğan kıvılcımları kaybetmek pahasına bir filmin biçimli ve pürüzsüz olmasını istemem. AŞK 65 yalnızca ahlâk sorunlarını ele alır. Filmin her bölümü, ahlâk sorunları ile ilgili bir seçmeyi anlatır.

S — Bu güçlü ahlâk duygusu nereden geliyor?

— Ahlâk benim için son derece önemlidir. Romanlarımda korkunç bir ahlâkçı idim. Artık yargı vermek istememekle beraber, aynı ahlâk sorunları hep zihnimi kurcalıyor. Eğer benim gibi, insan iradesinin özgürlüğüne inanıyorsanız, çok şey güçleşir yaşantınızda.

kuzgun çıkmazı/kvarteret korpen

1963 — KUZGUN ÇIKMAZI/KVARTERET KORPEN — YÖNETMEN VE SENARYO/BO WIDERBERG — GÖRÜNTÜ YÖNETMENİ/JAN LINDESTRÖM — MÜZİK/SVEN FAHLÉN — OYUNCULAR/THOMMY BERGGREN, KEVE HJELM, EMY STORM, INGVAR HİRDWALL, CHRISTINA FRAMBACK, AGNETA PRYTZ — YAPIM/EUROPA FİLM — 100 DAKİKA.

Yıl 1936. Filim, İsveç'in küçük kasabalarından birinin yoksul semtlerinden birinde yaşayan genç bir adamın, Anders'in öyküsüyle başlar. Konu bütünüyle günlük olaylarla gelişir. Ortalıkta işsizlik hüküm sürmekte, öbür yandan Hitler, bütün dünyaya nefret mesajları yağdırmaktadır. Anders'in günlük yaşantısı arkadaşları, yazıları ve sevgilisi arasında geçmektedir. Babası hayaller içinde, içkiye düşkün, sorumsuz biridir. Annesi ise yabancıların ütülerini yapıp işlerini görerek aileyi geçindirmeye savaşmaktadır.

Anders, yaşadığı bu çevreyi roman biçiminde yazmayı dener. Romanını Stockholm'de bir yayınevine yollar. Bu arada sevgilisi ile geçirdiği bir günün sonucunda beklemediği bir yeni varlığın hayatına girmek üzere olduğunu öğrenir. Sevgilisi ondan bir çocuk beklemektedir. Küçük çocuklardan birinin bakımsızlıktan ölümü Anders'in yaşantısına derin bir hüzün getirecektir. Bütün bir çevreden kaçıp kurtulmak ister.

Yayınevinden gelen mektup ilk anda bir kurtuluş habercisi gibidir. Yayınevi onu Stockholm'e çağırmaktadır. Bütün aile büyük bir sevinç içindedir. Haber hepsi için bir kurtuluş olacaktır. Oğullarının bir gün Nobel Armağanını alacağını düşlerler. Ama bu umutları da kısa bir süre sonra sönüp gidecektir. Çünkü Yayınevine giden Anders eserinin basılmayacağını, sadece ilgi çektiğini öğrenmiştir.

Anders bir gün babasıyla konuşurken ondan, annesinin bir gün onu Torngren adında biriyle aldattığını öğrenir. Baba bu yüzden böyle sefih bir yaşantıyı sürdürmektedir. Aynı olayı annesine sorduğunda gerçeğin bir başka yüzüyle karşılaşırız. Yıllar önce Anne, ça-

lışarak biriktirdiği paralarla bir doğum günü pastası almış, sorumsuz ve sarhoş baba gelerek pastanın üstüne oturmuştur. Bu olay üzerine umutsuzluğa kapılan Anne de bir zamandır kendisine kur yapan Torngren'e gidip teslim olmuştur.

Anders bütün bu yozlaşmadan, sevgilisinden, sürdürdüğü anlamsız ve olanaksız yaşantıdan kaçmak ister. Ama toplumun koşulları değişmedikçe şimdilik böyle bir çıkış yolu görünmemektedir.

filim hakkında

Geçen yıl «İsveç Günahı» filmiyle «Eleştirmenler Haftası» nda dikkati çeken Bo Widerberg bu yıl Cannes şenliğinde gösterilen ikinci filmi «Kuzgun Çıkmazı» ile tartışılamaz bir yeteneğin sahibi, çok kişisel bir anlatımın ustası olduğunu ortaya koydu. Widerberg bu filminde, oldukça iddialı bir konuya el atıyor: Halktan bir ailenin görüntüleri arasından 1936 yıllarının İsveç'ini çizmek. İtiraf etmeli ki, içinde yaşamadığı bu yılların panoramasını büyük bir başarıyla veriyor. Giysilerde çağın özelliklerini aynen vermek gibi hiç bir zorlamaya başvurulmamış, ama seçilen dekor konuya öylesine uygun ki seyirci, otuz yıl önce bir İsveç işçi mahallesinin başka türlü olabileceğini düşünemiyor bile. Yönetmen, eski yılları canlandırırken gerek malzeme, gerekse estetik yönden son derece başarılı. En tipik ayrıntı da filmin ses kuşağında göze çarpıyor. Gerçekten ön plânda küçük ailenin öyküsünü izleyen seyirci, arkada bütün bir kentin nefes alışını işitiyor: Sonunda sosyalistleri iktidara getiren seçimlerin gürültüsü ve bütün iç çekişmeleriyle kent canlı bir yaratık gibi duyuruyor kendini. Kuzgun Çıkmazı, bence çok iyi bir «natüralist» filimdir. Ve en önemli yanı da tavrındaki dürüstlüktür. Hiç bir hafif yanı bulunmayan, zevkli ve insancıl bir yönetmen Widerberg. Gerçi filmin kahramanları tam anlamıyla proleter değiller. Daha çok onları «lumpen-proleter» sayabiliriz. Ancak doğrudan işçi sınıfının bilincine sahip olmasalar da hiç olmazsa yankılarını hissetmektedirler. Öyle ki genç adam sonunda annesini, Hitlercilerin faşist komplolarına karşı uyarır ve sosyalistlere oy vermesini sağlar.

Filmin dürüstlüğü, temizliği ve sıcaklığı üstünde ısrarla durmak istiyorum. Bir de anlatımındaki yenilikler üstünde. Filmin anlatımı ve atmosferi gerçekten övgüye değer özellikler taşıyor. Bo Widerberg'in yeni filmiyle İsveç Yeni Dalga'sı önemli bir aşamaya varmıştır.

MARCEL MARTIN (CİNEMA 64)

Seyircisini nasıl şaşırtacağını çok iyi bilen Widerberg'in ikinci filmi de bambaşka özellikler taşıyor. Bu kez 1936'ların bir işçi mahallesini ele almış. Filimde gösterişli sahnelere hiç yer verilmemiş. Sağlıklı, cüretli bir ton, ve âdetâ mucizevî bir biçimde yeniden canlandırılan 1936 atmosferi. Duyarlığı ve sağlamlığı ile eserini başarıya ulaştıran Widerberg'i son İsveç'li yönetmenler, kuşağının en önemli adı sayabiliriz.

JEAN BERANGER

tiyatro 70
aylık tiyatro dergisi

anders henrikson

(1896 - 1965)

«Evli» nin yönetmeni Anders Henrikson İsveç tiyatrosunda ve sinemasında bir oyuncu ve bugün de yönetmen olarak büyük önem taşır. 13 Haziran, 1896 da doğdu. Önceleri, müzisyen olmak için 1914—15 de Stockholmdeki Kraliyet Müzik Akademisine devam ederken, vaz geçip tiyatroya geçti. İskandinav ülkelerinin en ünlü tiyatrosu olan Kraliyet Dramatik Tiyatrosunda derslere başladı. Helsinki, Goteborg ve daha birçok yerde sahneye çıktı. Sonraları Stockholm'deki «Dramaten» de çalışmaya başladı. Burada üstün bir tiyatro imgelemine sahip olduğunu, karakter yaratma yönünden parlak bir yeteneği bulunduğunu kabul ettirdi.

Henrikson yönetmen olarak somut, edebi konuları seçti. Strindberg'e ait bir film yapmak en büyük isteklerinden biriydi. Yapımcılarla anlaşmaya vardıktan sonra büyük bir sevinçle Strindberg'in «Evli» adlı hikâyeler topluluğundan iki kısa hikâyeyi; «Bir taş bebek evi» ve «Ödeme» yi senaryoya uyarlanmak üzere seçti. Senaryo yazımının yazar Tage Aureil ve karısı Katherin'e verilmesi onu ayrıca sevindirmişti. Tage Aurell bugünkü İsveç şiirinin en iyi ustalarından biri olduğu kadar en iyi Strinberg yorumcularındandır.

Anders Henrikson bu filimde kendi de oyuncu olarak yer almış; ayrıca değerli bir sinema oyuncusu olduğunu ortaya koymuştur.

FİLİMLERİ

BALİNA AVCILARI/VALFANGARE 1939)
BİR SUÇ/ETT BROTT (1940)
BJORK AİLESİ/ FAMILJENS BJÖRK (1940)
HERKES İŞİNE/ALLE MAN PA POST (1941)
YALNIZCA BİR KADIN/BARA EN KVINNA (1941)
HAYAT DEVAM EDİYOR/SIVET GAR VIDARE (1942)
TEHLİKELİ YOL/FARLIGE VAGAR (1942)
BAY COLLINS'İN SERÜVENİ/HER COLLINS AVENTYR (1943)
TAM SOYLULUK/IDER ADEL (1945)
DÜNYADA EN GÜZEL OLAN ŞEY/DET VACKRASTE PA JORDEN (1946)
KAN VE ALEVLER/BLOD OCH ELD (1945)
ASA HANNA (1946)
DAĞ KÖYÜNDEN BİR KIZ/FLICKAN FRAN FJALLBYN (1948)
EVLİ/GIFTAS (1956)

evli / giftas

1956 — EVLİ/GIFTAS — YÖNETMEN/ANDERS HENRİKSON — SENARYO/KATHERİNE VE TAGE AURELL'İN AUGUST STRINDBERG'İN İKİ HİKÂYESİNDEN UYGULAMASI — GÖRÜNTÜ YÖNETMENİ/KARL-ERİK ALBERTS — MÜZİK/HERBERT SANDBERG — OYUNCULAR/ANİTA BJÖRG, ANDRES HENRİKSON, ELSA CARLSSON, EDVİN ADOPHSON, GERDA LUNDEQUİST, MAİ ZETTERLİNG, GEORG FANT — YAPIM/EUROPA FILM —

Küçük yaşta annesini kaybeden Helene, general olan babasının dar çevreli, erkek dünyasında büyür. Parçası ve seyircisi olduğu bu dünya, kendisine uygun olduğu kadar tehlikelidir de. Generalin evinde sürdürülen hayat onu çektiği kadar dışında da bırakmaktadır. Cinsiyetle ilgili herşeye olan korkusu bir at gezisi sırasında çiftleşen atları gördüğü zaman daha da artar. İğrenç ve çirkin bulduğu bu durum karşısında hiç evlenmemeğe karar verir. Babasının ani ölümü ile yeni ve beklenmedik sorunlarla karşıkarşıyadır. Bu bir yıkılışa götürür onu. Eski arkadaşları sırt çevirirler. Teyzelerinden birinin Kraliyet çevrelerinde bulduğu işten çıkarılması durumu daha da kötüleştirir. Topluma karşı tavrı sertleşir. Öç almayı ister. Birtakım geleneklerle yürütülen erkekler dünyasında, bir kadın olarak kendini kabul ettirmek dileğindedir «Kadınların rey hakkı» için yapılan hareketlere katılır, ve bir çeşit «aydın kadın» kişiliği edinir. Karşı koyanların tutumu ise çok serttir. Evlenmemiş bir kadın olarak kaldıkça ilerliyemiyecektir. Kendisini kabul ettirebilmek için evlenmesi gereklidir. «Ruhların uygunluğu» konusundaki fikirlerine ortak olan Uppsala'lı bir doçent ile evlenir. Ancak, sonraları çıkarlarına uygun olan, yani işine gelen konularda yenilgiyi kabul eder. Başarılı, erotik bir baskıcıdır evlilik hayatında Bütün bunları gören kocası ise ona âşıktır, çünkü ihtiyacı vardır; dışına çıkamıyacakları bir daire içinde beraberce yaşamlarını sürdürürler.

Filmin ikinci bölümünde ise bir başka genç kadının öyküsü anlatılır. Gurli, kaptan olan kocası Pall ve çocukları ile mutlu bir yaşantı sürmektedir. Kaptan sevişmekten hoşlanan, seferden dönüşlerde karısıyla mutlu geceler geçirmekten başka düşüncesi olmayan yakışıklı bir erkektir. Ancak Gurli, günün birinde eski arkadaşlarından Ottilia'ya rastlar. Ottilia da tıpkı ilk bölümdeki Helen gibi o yılların moda düşüncesi olan «Bağımsız, aydın kadın» tiplerindendir. Ottilia, eski arkadaşı Gurli'nin kocasıyla olan mutlu ilişkisini küçümser. Hayatı hiç anlamadığını söyler, Ottilia'nın etkisinde kalan Gurli'nin kocasına karşı davranışları bütünüyle değişir. Artık eskisi gibi kocasına zevk veren bir nesne olmadığını, doğruları bulduğunu anlatır kocasına. Doğal içgüdülerini seven Pall ise bu durumdan hiç bir şey anlamamaktadır. Ancak karısını büsbütün kaybetmemek için sonunda hileye başvurmaya karar verir. Karısının gözü önünde Ottilia'ya kur yapar. Bu davranış bir yandan aşktan habersiz Ottilia'da yepyeni duygulara yolaçıp ona kadınlığını hatırlatırken, Gurli'de de kıskançlık duyguları uyandırır. Sonunda bütün bu «aydın kadın» vs. modalarını bir yana bırakan Gurli, yeniden kocasına ve mutlu yaşantısına döner.

FİLİM HAKKINDA

Henrikson dürüst bir tavırla filme aktarıyor Strinberg'in öykülerini. Birbirini takip eden iki temayı ustaca yerleştiriyor. Bazı ayrıntıları serbest bir tavırla geliştiriyor ama temel'de Strindberg'in eserine bağlı kalıyor. Tıpkı Alf Sjöberg'in «Bayan Julie» sinde olduğu gibi. Ama Henrikson, Sjöberg'e oranla daha az «büyük sanatçı». Her zaman içeriğine yaraşır bir biçim bulamıyor. Ama zaten böyle bir başarıyı gösterebilmek için bir «görüntü dehası» olmak gerekir. Bu yüzden bilindiği gibi Laurence Olivier'nin Hamlet'inde bile filim, eserin katına ulaşamıyor. Bütün bunlara rağmen, Giftas'ın sinemada az rastlanan bir sürecin sonucu olduğu söylenebilir: Strindberg'in eseri öylesine güçlü ve parlak ki yapılan filmi bile o yönetiyor denebilir.

JEAN BERANGER

alf sjöberg

21 Haziran 1903'te Stockholm'de doğdu. Öğrencilik yıllarında Södra Latin okulu için gösteriler düzenleyen Sjöberg, 1923 yılında oyuncu-öğrenci olarak «Dramaten» akademisine girdi. 1925'ten sonra bu tiyatro'nun düzenli gösterilerinde bir çok oyunda rol aldı. 1928 yılında, Eisenstein'ın bir filminin gösterisinde bulundu. Bu olay onun sanatçı çizgisini bütünüyle değiştirdi. Sinemanın sanat yönünün getirdiği olanaklar karşısında büyülenen Sjöberg, İsveç sinemasının ilk «Altın Çağ»ının sona erdiği yıllarda bütünüyle sinema alanına girdi. Stockholm sinema endüstrisinin züppe çevrelerinden uzak çalışabilmek için de önce kuzey kutbuna yapılan bir av gezisinin belgesel sinema--roman'ıyla işe başladı.

1929'da çevrilen ve «En Güçlü/Den Starkaste» adını taşıyan bu belgesel roman, sessiz çağın son yıllarının en güzel görüntü şiirlerinden biri oldu. Ancak, filmin gösterilişi sırasında, sesli sinema artık almış yürümüştü. Filmi seslendirmeye kalktılar. Sjöberg isyan etti. Ama kısa bir süre sonra bu çevrede sanatçıya pek öyle söz düşmediğini anlıyacak ve boyun eğecekti.

Saf görüntülere olan tutkusu, kısır operet ve oyunların filme uyarlanmasına karşı duyduğu tepki yüzünden sinemayı bıraktı. Bütünüyle tiyatro çalışmalarına verdi kendini. Eisensteinlerin, Sjöström'lerin ve Murnau'ların o hayran olduğu yedinci sanat'ları artık yoktu. Bu sanat yerini «konserve tiyatro» diye adlandırabileceğimiz bir filim türüne bırakmıştı. Oysa Sjöberg «konserve»'lerden nefret ediyordu. Bu yüzden yeniden katıldığı Dramaten'in beğenilen, sevilen bir yöneticisi oldu. Topluluğu ile çeşitli ülkelere yolculuklar yaptı. Gaston Baty, Charles Dullin, Max Reinhardt ve Stanislavsky ile tanıştı.

Öbür yandan sesli filimlerdeki konuşma bolluğu ve gevezeliği yavaş yavaş duruldu. Belirli bir denge kendini duyurmaya başladı. Anders Henrikson'un 1940'ta çevirdiği «Bir Suç» bu dönemin ilk başarılı eseridir.

Böylece Sjöberg'in sinemadan kaçış nedeni de ortadan kalkmış oluyordu. Yeniden ve tutkuyla sinemaya döndü. 1940'ta çevirdiği «Med Livet Som Insats» adlı filimde belirli bir çekingenliğin izleri görülür. Aynı dönemin ürünü olan öbür iki filminde de Sjöberg'in alana henüz tam bir başarıyla girmediğini söylemek mümkündür.

Ancak 1942'de Rune Lindström'ün İncil öykülerini hatırlatan bir metni üzerine yaptığı «Cennetin Yolları» filmi ile Sjöström'den boşalan yeri doldurdu. Daha sonra 18. yüzyılda geçen bir olayı konu edinen «Kral Avı» filmi ile başarısını devam ettirdi. «Uzağa Yolculuk» filminde suç ve cinsellik arasında şeytanî bir örümcek ağı dokuyan Sjöberg «İris ve Teğmenin Kalbi» adlı eserinde yüksek burjuva çevrelerinden bir delikanlı ile yoksul bir genç kız arasındaki sevginin yalın bir tablosunu çizdi.

Bütün bu filimlerde sinema tekniği yönünden özel kaygılar göze çarpar. Çerçevelemeler ve ışıklandırmalar sinemanın en büyük ustalarını hatırlatır. Sjöberg plâstik alandaki bu başarısına «Bara en Mor» (1949) filminden başlayarak, içerik yönünden de yenilikler ekledi. Bu dönemdeki en önemli filmi 1950 de yaptığı «Fröken Julie» oldu.

Ancak bu zengin ve verimli dönemini anlaşılmaz bir biçimde bir çeşit akademizm izledi. 1953'de çevirdiği «Barabas» bu düşüşün en açık tanığıdır. Daha sonra yaptığı filimlerde de, büyük bir ustanın yer yer damgası görülmekle birlikte Sjöberg'in altın çağı «Bayan Julie» ile kapanmış oldu.

Alf Sjöberg, «Sjöström ve Stiller» den sonra İsveç sinemasının getirdiği en büyük görüntü ustasıdır. Sjöberg, eserini uluslararası bir üne kavuşturan devrimci anlatım biçimi ile yepyeni bir alan yaratmıştır.

ÖNEMLİ FİLİMLERİ

1943 — HIMLASPELET/CENNETE GİDEN YOL
1944 — HETS/BUHRAN
1949 — BARA EN MOR/SADECE BİR ANNE
1950 — FRÖKEN JULİE/MATMAZEL J.
1957 — SİSTA PARET UT/SON ÇİFT DE GİTTİ.

cennete giden yol himlaspelet

1942 — CENNETE GİDEN YOL/HIMLASPELET — YÖNETMEN/ALF SJÖBERG — SENARYO/RUNE LİNSTRÖM, ALF SJÖBERG — GÖRÜNTÜ YÖNETMENİ/GÖSTA ROOSLİNG — MÜZİK/LİLLE-BROR SÖDERLUNDH — OYUNCULAR/RUNE LİNDSTRÖM, EİVOR LANDSTRÖM, ANDRES HENRİKSON, HOLGER LÖWENADLER, GUDRUN BROST, ARNOLD SJÖSTRAND, EMİL FJELLSTRÖM, NİLS GUSTAFSSON — YAPIM/ WİVEFİLM —

Dalecarlia'lı genç Mats Ersson, Tanrı, sevgilisi güzel Marit'in yanlışlıkla büyücülük'e suçlanıp yakılmasına göz yumduğu için hesap vermesini dilemek üzere onun huzuruna gitmeye karar verir. Bu yolculukta bir çok macera ve tehlikeyle karşılaşır. Çayırda peygamberleri görür ve Christmas gecesini Mary ve Joseph ile geçirir. Gammel Jerk kılığına giren şeytan tarafından kandırılarak Süleyman'ın davetine gider. Sonra kralın cariyesi ile kaçar. Doğru yolu kaybedip, git gide cennetten uzaklaşır. Yıllar geçer, çok çalışmasının karşılığı kör bir adamın çiftliğine sahip olur. Zenginleştikçe yüreği katılaşır, Tanrıya gidişinin nedenini unutur.

Son yaklaşırken Şeytan siyah arabası ile onu geri götürmek için gelir. Mats bağışlanması için yalvarır ve güneş doğana kadar mühlet ister. O zamana kadar, kendisi hakkında iyi şeyler söyliyen birini bulursa bağışlanacaktır. Hiç kimseyi bulamaz. Sonunda Tanrı tarafından bağışlanır ve Tanrı çayırında sevgilisi Marit ile buluşur.

YEŞİLÇAM
ERMAN ŞENER
SİNEMA KİTABI ÇIKTI

filim hakkında

Bir Fransız, Amerikan ya da İtalyan yönetmeni bu işe el atmış olsaydı, ortaya mutlaka çocuksu, hatta gülünç bir eser çıkardı. Zaten bu ülkelerde kim düşünürdü böyle bir konuyu işlemeyi? Ancak bir İskandinav gelebilirdi bu işin üstesinden: Gerçek, düş, bulanıklık, açıklık, dinsel sezgiler ve allegoriler arasında sağlam bir çizgiyi izleyerek. Sagalarla Delecarlienne kır resimleri arasında bir çeşit kenetlenme noktası olan filim, böylece İsveç sinemasının en önemli eserlerinden biri katına yükselmiştir.

JEAN BERANGER

İsveç sinemasının ilk yirmi yılının sonunda ortaya çıkan beklenmedik bunalımı, Alf Sjöberg, fantastik olanla gerçek olanı birleştiren ve Sjöström'ün büyük geleneğine yakışır bir çıkışla çözdü. «Cennete giden Yol» da hristiyan mitolojisi, mizahın ve hayâlgücünün folklor'la birleştiği ama fazlaca da içine düşmediği başarılı bir anlatımla verilir. Bu arada şunu da eklemeliyim Eser, hem senaryocusu hem de baş oyuncularından biri olan Rune Lindström'e çok şey borçludur.

GEORGES SADOUL

Derinlemesine bakıldığında Cennete Giden Yol'un da tıpkı Yedinci Mühür gibi hristiyan temellere dayanan bir sembolik bir öykü olduğu görülür. Doğru öğretinin çizdiği yolun dışına çıkan herkes mahvolmaya mahkûmdur.

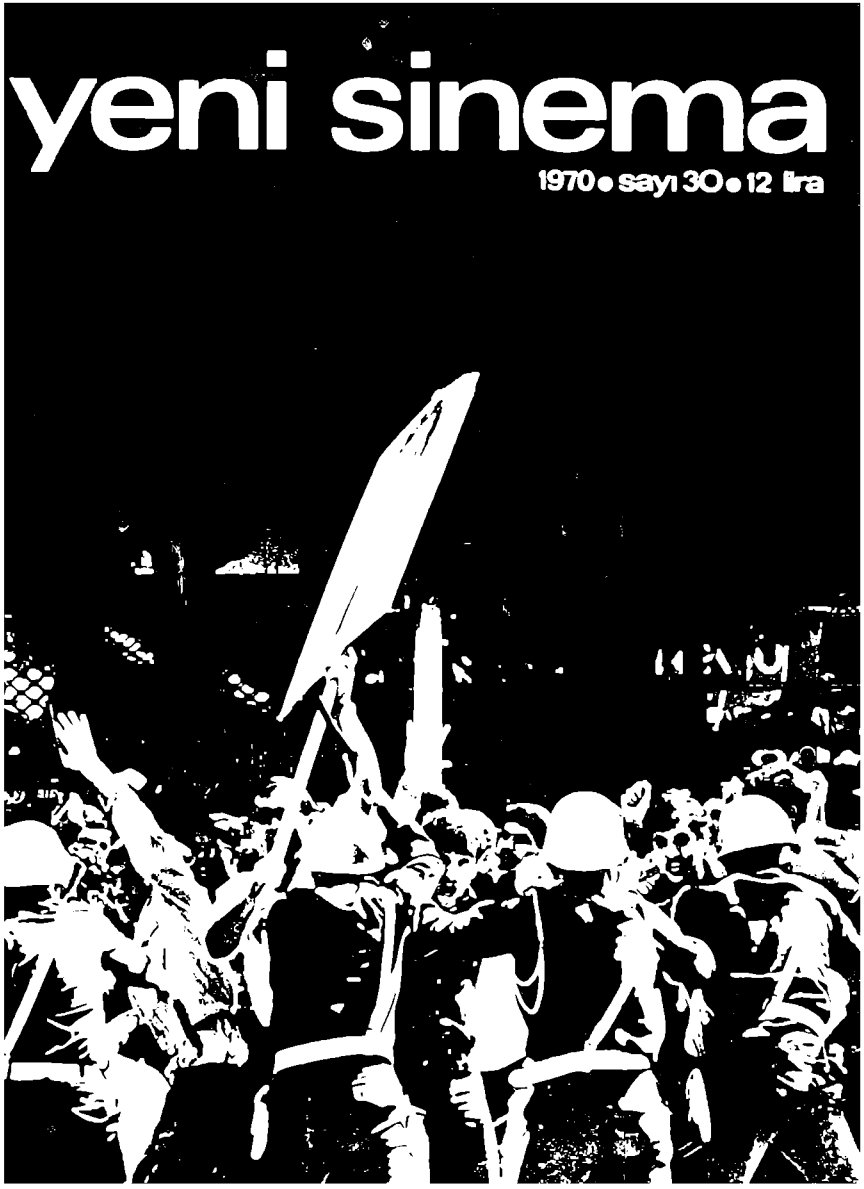
Çağın giysileri, gerçek mekânların dahiyane kullanılışı ve Rune Lindström'ün olağanüstü oyunu, Cennete Giden Yol'u İsveç sinemasının en değerli filimlerinden biri katına çıkarmıştır. Denebilir ki bu eser, bütün İsveç filimleri arasında en ulusal olanıdır ve bir yabancı için yaklaşılması güçtür. Forsyth Hardy'nin dediği gibi «Himalspelet, İsveç sinemasının yaşamasını sürdürmesinde tinsel içerik yönünden büyük ölçüde yardımcı olmuştur...»

PETER COWIE

yeni sinema

1970 • sayı 30 • 12 lira

filim 70

5

